

“Jeg fatter ikke, hvad jeg laver i denne lorsteby”

På boligjagt med samtidens københavnerlitteratur

I dansk litteraturforskning er der de seneste år opstået en interesse for, hvordan samtidslitteraturen formidler og skildrer prekære klasse- og marginaliseringserfaringer på det neoliberale arbejdsmarked og i stigmatiserede geografiske områder såsom ‘ghettoen’ eller ‘udkantsdanmark’ (Haarder, Simonsen et al.; Simonsen; Obbekær; Lund). I denne artikel vil jeg vende blikket mod nye prekære erfaringer i det senmoderne urbane rum, nærmere bestemt København, og undersøge, hvordan tre danske forfattere responderer på en anden af samtidens mest omdiskuterede og ulighedsskabende faktorer, nemlig urbane boligforhold.

Generelt danner boligforhold i vestens metropoler, i takt med deres gentrificering, et af de største grundlag for ulighed og usikkerhed. Accelererede huspriser og lav kapitalbeskatning har verden over skabt store formuer ud af det blå, og det har på kort tid medført et stort socialt og økonomisk skel mellem lejere og ejere (Savage 2021, 243). Flere geografer har endda argumenteret for, at de senmoderne boligforhold har initieret et nyt “boligprekariat” bestående af førstegangskøbere, lavindkomstgrupper og socialt udsatte, der er henvist til den almene sektor eller det usikre private lejeboligmarked (Dorling, 25; Listerborn, 2). Denne udvikling ser vi også i København, hvor de seneste tredive års urbanisering og neoliberale boligpolitik har sendt bolig- og lejepriserne på himmelflugt. Fra 1995 til 2006 steg boligpriserne f.eks. ni gange så meget som lønningerne (Schultz Jørgensen, 60), ligesom den gennemsnitlige kvadratmeterpris på Nørrebro steg med 105 procent fra 2010 til 2020 (Københavns Kommune 2021, 52). Det har haft store demografiske og sociale konsekvenser. Som bydebattøren Peter Schultz Jørgensen har påpeget, fungerer liberaliseringen af boligmarkedet nemlig som et socialt “destillationsapparat”, der resulterer i en ulige distribuering af adgangen til det urbane rum. Med andre ord aktualiserer Københavns gentrificering – eller “genrejsning” (Bisgaard) – ikke kun spørgsmål vedrørende økonomisk ulighed, men også vedrørende den ret, Henri Lefebvre engang kaldte “retten til byen”: Hvad er den gode by? Hvilke stemmer kan være med til at forme den? Og hvem har egentlig adgang til den? Det er i lyset af sådanne spørgsmål, litteraturen kommer ind i billedet.

Som de førende stemmer inden for det gryende humangeografiske forskningsfelt, *literary urban studies* (LUS), argumenterer for, kalder den senmoderne urbanisering på en læsestrategi, der fokuserer på, hvordan litteraturen skildrer virkelige byers udfordringer og tilstande (Salmela et al., 11). Litterære tekster kan i kraft af deres repræsentation af levet hverdagsliv, mikrosociologiske interesse og æstetiske formgivning nemlig synliggøre komplekse urbane erfaringer, der ellers drukner i den kvantitative sociologis “non-sensuelle” undersøgelser og byplanlægningens fugleperspektiv (Gurr, 19). Ved at anlægge den menneskelige skala, man med den franske sociolog Michel de Certeau kunne kalde et levet fodgængerperspektiv på byen (de Certeau, 93), kan litterære værker både invitere læseren til identifikation og formidle oversete og prekære urbane erfaringer gennem form og indhold. Disse perspektiver er relevante i følgende læsninger af tre nyere københavnerromaner, som alle responderer på ovenstående udvikling ved at give stemme til unge mindrebedemlede og deres erfaring af at stå uden for boligmarkedet i København. Nemlig Laura Ringos *Papirbryllup* (2019), Jonas Suchaneks *Vi er Bohemer* (2016) og sidste bind i Thomas Korsgaard's romantrilogi om Tue, *Man skulle nok have været der* (2021).

Romanernes fortællere har alle det tilfælles, at de kæmper med at finde et fast sted at bo i København, og på deres vej gennem byen og boligmarkedet får vi indblik i, hvordan kravet om økonomisk, social og faktisk også kulturel kapital påvirker deres livsmuligheder og byperception – og ikke mindst hvilke taktikker de iværksætter for at imødekomme boligmarkedets usikkerhedsskabende tilværelse.

En generel egenskab ved de her valgte værker er, at de alle beskriver forholdet mellem fortælleren og den københavnske bolig som en relation af det, den amerikanske kulturteoretiker Lauren Berlant har kaldt “ond optimisme”. I sin bog *Cruel Optimism* (2011) undersøger Berlant, hvorfor det prekariserede individ bliver ved med at stræbe efter velfærdsstatens grundløfter og normative forestillinger om det gode liv – såsom social mobilitet baseret på merit, jobsikkerhed, lighed og holdbare intime relationer (og vi kunne tilføje: en bolig i storbyen) – i et neoliberalt politisk og økonomisk system, der synes at undergrave selv samme løfter (Berlant, 3). Det er denne umulige stræben, Berlant identificerer som en ond optimisme. Optimisme skal ikke forstås i bogstavelig positiv forstand (Berlants optimisme føles ikke altid godt), men snarere som den kraft, der bevæger subjektet ud af sig selv i forsøget på at komme tættere på et begæret objekt, der lover en livsændring. Problemet er som sagt bare, at denne stræben i det kriseramte velfærdssamfund bliver ’ond’, når den fastholder folk til normative forestillinger og objekter, som ikke er alle forundt, og som derfor bliver en forhindring for deres udvikling (“flourishing”) (1). For bliver man ved med at jage et på forhånd umuliggjort mål, ender man i en form for dødvande: i en tilstand, hvor krisen så at sige er blevet “ordinær”, og hvor følelsen af hele tiden at skulle opretholde tilværelsen giver oplevelsen af at være fanget i et udvidet nu: “an impasse shaped by crisis in which people find themselves developing skills for adjusting to newly proliferating pressures to scramble modes for living on” (8).

Det virker oplagt, at jagten på den utilgængelige københavnske bolig i de tre ovenstående værker kan beskrives som en relation af ond optimisme. Den hyppi-

ge frekvens af flytninger, vi finder i alle tre romaner, efterlader fortællerne i et angstfuldt dødvande og en ond spiral bestående af manglende agens, konstant krisehåndtering, retningsløshed og tilfældighed. Sammen med kapitalformernes påvirkning af det (bolig)sociale felt vil Berlants idé om den onde optimisme, prekariatets dødvande og prekariatets modtaktikker – deres “modes for living on” – være styrende for de følgende læsninger, hvor jeg også løbende vil diskutere, hvordan de forskellige værker eksemplificerer litteraturens (litteratur)sociologiske potentiale.

Boligparasitter i Folehaven

Ifølge en analyse lavet for Københavns Kommune bunder tidens boligkrise ikke i, at der mangler ledige boliger i byen, men at der er mangel på de billige, og at almenboliger, kollegieværelser, og billige andelslejligheder er svære at få fat i uden det nødvendige netværk eller høj anciennitet (Københavns Kommune 2018, 53-58). Derfor er det ikke overraskende, at de vægtigste kapitalformer i Suchanek og Ringos romaner (vi gemmer Korsgaard lidt) er økonomisk og social kapital. For kender man ikke de rigtige mennesker i byen, eller har man ingen penge, er en bolig svært tilgængelig. Det er i og for sig indlysende, men dog et godt sted at begynde denne artikel. For hos Ringo er boligkonkurrencens indvirkning på det sociale indgribende. Stort set alle unge i *Papirbryllup* lever i angst for at ende i bolignød – og det får store konsekvenser for et bofællesskab i Sydhavnen.

Romanen handler om de to studerende Pil og Mia, der bor i Pils ét-værelses lejelejlighed i Folehaven. Mia, der også er romanens fortæller, skulle egentlig kun bo hos Pil, til hun fandt noget andet. Det gjorde hun bare aldrig, og nu har de sovet i samme seng i et helt år (og har endda fået en fælles spiseforstyrrelse). Idyllen ødelægges dog, da de får den nyhed, at lejligheden skal omlægges til andelsbolig. Og selvom en andel godt nok kun koster hundredetusind kroner, har Pil ikke lyst (eller råd) til at købe den og binde sig økonomisk til Mia. Så vil hun hellere flytte væk fra byen, for hvis hun “bliver i København, stopper det aldrig, jeg har allerede boet 13 forskellige steder, siden jeg flyttede hjemmefra” (Ringo, 103). Udsigten til Pils flytning bekymrer dog Mia. For i modsætning til Pil har hun ikke det store netværk i København, hvilket præsenteres som en central kapital: “Alle jeg kendte, som havde et sted at bo, havde det, fordi de kendte de rigtige mennesker. Jeg kendte ikke nogen ud over Pil” (41).

Da Pil er Mias bedste mulighed for at fastholde sin boligsituation (og måske endda score en billig andelslejlighed), iværksætter hun en længerevarende sabotage af Pils boligjagt. Blandt andet forsøger hun at ødelægge hendes netværk ved at holde Pils venner væk fra lejligheden, og ikke mindst skriver hun mails fra Pils computer til potentielle udlejere og fortæller, at Pil “Desværre ikke var interesseret i værelset alligevel” (113). Mias sabotageforsøg kulminerer til en fest, hvor Mia afslører for Pil, at hun har skaffet pengene og købt lejligheden til dem. I mellemtiden har Pil dog fået tilbudt at flytte ind hos sin flirt, Bue, men hun reagerer alligevel ved at besvime, så hun må hentes i ambulance; udmagret efter et år med manipulation, bulimi og måske erkendelse af, at Mia har overtaget hendes lejlighed.

Kapringen af Pils lejlighed lader således til at være udløst af Mias angst for igen at ende på boligmarkedet uden social kapital. Det samme fornemmer man blandt alle de unge i romanen. Førnævnte Bue beretter f.eks. om, hvordan hans udlejer fra den ene dag til den anden har sat huslejen op (99), og Pils veninde Agnes er blevet opsagt fra sin lejlighed på Nørrebro og er frustreret. For “Det kan ikke været rigtig, at man skal have særlige forbindelser for at få en lejebolig” (104). Følelsen af uforudsigelighed og bekymring kobles altså også sammen med en følelse af uretfærdighed over for den sociale kapitalens rolle på boligmarkedet. Og ser vi nærmere på slutningen, tydeliggøres det, hvordan boligen i denne sammenhæng er blevet en vægtig kapitalform.

Pil er nemlig kun lige akkurat blevet kørt væk af ambulancen, før spørgsmål om hendes lejlighed begynder at melde sig. F.eks. fra karakteren “grisehandleren” (der hedder sådan på grund af en tidligere *Matador*-fest og i øvrigt er Pils ældste ven), i følgende citat, der også er bogens sidste passage:

“ ‘Hvad gør du egentlig nu?’

Spørgsmålet kommer fra grisehandleren. Agnes samler plastikglas og papirpynt og gave-rester i en sort affaldssæk.

‘Jeg lukker festen og går i seng’.

Grisehandleren siger, at han er mere interesseret i at vide, hvad jeg har tænkt mig at gøre med lejligheden. Jeg spørger, hvad han mener med det.

‘Pil reagerede ikke specielt positivt på dine bolignyheder’.

Jeg siger, at Pil bare skal sove sin brandert ud.

‘Så bliver man da ikke hentet af en ambulance’, siger Agnes.

[...]

Jeg kigger på Agnes og spørger, om det egentlig ikke også var noget med, at hun snart manglede et sted at bo (178).

Det er flere ting, der er værd at hæfte sig ved her. For det første er grisehandlerens pludselige interesse for sin barndomsvenindes lejlighed forholdsvis overraskende, da han gennem romanen ikke har været særlig positivt stemt overfor Mia. Det er ligeledes overraskende at se, hvordan Mia på kynisk vis, kun få øjeblikke efter Pil er blevet kørt væk, vender sig mod Agnes med et boligtilbud – mere uerstattelig var Pil åbenbart heller ikke.

Scenen viser hermed, hvordan den hårde kamp om boligen påvirker og dikterer positionerne i de studerendes sociale felt. Hvor Pils venner før tog afstand til Mia, har hun med sin kaprede andelslejlighed hurtigt akkumuleret en ny kapital, der tilsvarende avancerer hende socialt. Og i den sammenhæng er det svært ikke også at opfatte Mias kynisme som en fordel. I kontrast til Pils åbenhed og tillidsfulde sociale orientering fremstår Mia som et kalkuleret og rationelt homo economicus, der konsekvent sætter sine egne interesser først og ikke mindst anskuer andre individer som midler til at opnå dem. Selvom Mias karakter virker en kende overdrevet, understreger den i koblingen med boligmotivet ikke desto mindre den pointe, at den stigende boligkonkurrence infiltrerer og korrupperer de unges relationer – på boligmarkedet er enhver sig selv nærmest, hvad der tilgodeser kalkulerede og kyni-

ske typer som Mia. *Papirbryllup* fremstår hermed som et eksempel på, hvordan litteraturen kan være et fintunet mikrosociologisk apparat, der på den ene side formår at fange et felts pludselige forskydninger og forrykninger, men på den anden side også formår at registrere en fælles affektiv struktur blandt de studerende, der alle er drevet af angsten for igen at ende på boligmarkedets dødvande.

Økonomiske spiraler

Ringo beskriver i sin roman således, hvordan social kapital og en vis mængde kynisme er en vigtig ressource mod både angsten og de andre i boligkonkurrencen. Det er det også i Suchaneks kortroman *Vi er bohemer*, hvor vi møder en ung, unavngiven fortæller. Også han forsøger at finde fodfæste i København under nullernes opsving, men det er svært. Alle udlejere søger noget, han ikke er (såsom en ung blondine på 1.70), eller også stiller de urimelige krav om rengøring og samsøvning. Men det største problem synes dog at være, at alle lejemålene er stærkt tidsbegrænsede. Så snart vores hovedperson har fundet ét lejemål, skal han tænke på det næste, hvilket ikke kun fordrer social, men også økonomisk kapital:

“ Vi skal bruge de to måneder, vi har her, på at finde et nyt sted at bo – det var planen, til rimelig pris – men alle boligannoncer lyder sådan: nyistsandsat med nyslebne gulve, nye køkkenelementer, nye døre, nye hvidevarer, nye lamper, nye vægge, ny dit og dat.

Det er som om, der er ved at blive bygget en helt ny by. Det er der måske også – det er det opsving.

Alle, der kan, investerer, fordi alle, der kan, vil have mere. Hvilket er fint nok, hvis du har penge, rigtige penge. Problemet er, at depositummet vokser i takt med frekvensen af ordet ny og derfor rammer et beløb, vores opsparing aldrig kan nå – kun vores insolvente blikke og tanker. (Suchanek, 61-62)

Fortælleren adresserer her direkte de materielle og politiske vilkår i det nye København, såsom tilføjelsen af § 5, stk. 2 i Boligreguleringsloven, der indebærer, at huslejen kan fastsættes efter det lejedes værdi, såfremt en gennemgribende renovering har fundet sted, og som medfører, at “nyslebne gulve” er med til at presse huslejen op (Københavns Kommune 2018, 8). Det efterlader, ifølge fortælleren, dem med manglende kapital i en negativ økonomisk spiral, afledt af den hyppige frekvens af flytninger. Alle penge, fortælleren tjener på sit arbejde som opvaskerivkar, ryger til depositummer, han aldrig ser igen, hvad der umuliggør akkumulatio- nen af en opsparing, der potentielt kunne finansiere en bolig.

Udover denne kritik af den akkumulerede økonomiske kapitalers rolle på boligmarkedet identificerer fortælleren også, hvordan det økonomiske opsving har rationaliseret forholdet mellem boligfeltets aktører, da boligens rolle som spekulationsobjekt reducerer lejerne til deres betalingspotentiale. Denne udbytningsslogik, som vi også så hos Ringo, bliver f.eks. tydeliggjort, da han på et tidspunkt modtager en sms om pludselig huslejestigning fra en udlejer, der har samme alder som ham selv:

“ At udlejer vil spekulere, kommer ikke bag på mig. Det vil alle udlejere. Men det kommer bag på mig, at vi er lige gamle [...] Vi kunne have gået i klasse sammen, været ude at rejse, alt det dér. Så sér man, hvordan kortene er fordelt – få et job, køb din egen, alle har lige muligheder. (77)

Boligen bliver her (i forlængelse af den manglende akkumulering af økonomisk kapital) altså fremhævet som et fokalt omdrejningspunkt for ulighed; som en ny klassemarkør, der for hovedpersonen afkobler enhver myte om et fælles meritokratisk udgangspunkt. Ligesom vi så ovenfor, knytter Suchanek også det ustabile boligmarked til velkendte diskussioner om prekariatet. De unges mangel på økonomisk og social kapital er afgørende for deres muligheder og omgangsformer – boligmarkedet bliver et omdrejningspunkt for både strukturel ulighed og levet prekarisering. Men hvordan opleves det så at være uden kapitaler på boligmarkedet? Ja, hvordan beskrives den urbane prekarisering? Hos Suchanek ligner den i bemærkelsesværdig grad Berlants dødvande.

Dette understreges ikke mindst i *Vi er bohemers* form og sparsomme handling, der formidler en udpræget tilstand af krise. De fleste af bogens korte kapitler er opkaldt efter de steder, hovedpersonen når at bo i løbet af romanen (jeg tæller 11 forskellige i en bog på omkring 100 sider). Ligesom den nære sceniske fremstilling i præsens understreger den ordinære krises udvidede nu, understreger formen også, hvordan den konstante afsøgning af nye lejemål bliver et dødvande, hvor det i højere grad handler om at holde katastrofen på afstand end om at føre livet videre. Bogens form og cirkulære plot bliver hermed en æstetisk pointering af dødvandets erfaring, hvorfra episk fortælling fremstår som en umulighed.

I *Cruel Optimisim* spørger Berlant, hvilke genrer der definerer og indfanger den prekære erfaring, og nævner selv rejsejournalen som en æstetisk adækvat form (Berlant, 5). Det er oplagt at læse *Vi er bohemer* således; som en scenisk rejsejournal fra en hvileløs færd gennem boligmarkedet. Denne type formelle og æstetiske kvaliteter udgør også et af litteraturens potentialer for at indfange urbane erfaringer: I *Vi er bohemer* skitserer Suchanek det (bolig)prekære livs fragmenterede genre; et liv, der ligesom romanen selv ikke kan komme i gang, når ikke det er forankret til et sted. En fortælling, der aldrig begynder.

Herudover ser vi også romanens potentiale til at koble de materielle vilkår til den levede bevidsthed. For som vi så ovenfor, gør boligmarkedet fortællerens blikke og tanker “insolvente”. Koblingen mellem det boligøkonomiske og det indre liv tydeliggør, hvordan boligmarkedet indstifter en social hierarkisering i byen, hvor de kapitalstærke har lov til at drømme og gøre deres meninger gældende, mens de, der står uden kapital, efterlades stemme- og agensløse, og deres forsøg på at etablere sig munder ud i en insolvent, eller med Berlant, en ond optimisme. Denne følelse af åndelig og økonomisk insolventhed resulterer ikke kun i en elliptisk fortællestruktur, men også i en følelse af anonymitet; af at stå uden for byen og være tilskuer til de andres liv på ruten fra boligkontoret til næste (u)mulige lejemål:

“ Jeg afleverer ringbindet med boligannoncer og går mod dagens lejlighed. Jeg drikker en øl på vejen, panter flasken og køber en ny – jeg får det bedre af at drikke, blikket folder

sig ud. Jeg kigger på forbipasserende, nogle forbipasserende kigger tilbage – mulatpigen på Christianshavns torv smiler til mig. Det er betryggende, at nogle mennesker stadig kan se én. (Suchanek, 9)

Udover følelsen af identitetstab er det i dette citat interessant at observere, hvordan en taktik til at imødekomme den (bolig)prekære tilværelse er alkoholens evne til at skabe en distanceret perceptionsmodus i det urbane rum. En modus, som vi normalt forbinder med kanoniske urbane figurer, såsom flanøren og dennes distancerede holdning til storbyens masser. Her synes Berlants teori også at være relevant.

Bohemer eller tabere?

Berlant argumenterer i sin bog for, at den onde optimisme skal forstås i forlængelse af den kanoniske urbane hverdagsteori, dog med en tydelig forskel. For hvor hverdagsteoretikere, såsom Lefebvre og de Certeau, undersøgte det moderne individs subjektive taktikker mod kapitalismens organisering af hverdagen, er Berlant interesseret i, hvilke taktikker individet benytter for at holde sammen på livet i en prekær virkelighed, hvor hverdagen er blevet "desorganiseret" af kapitalismen (Berlant, 8). Samme interesse for samlende, men måske også onde, hverdagstaktikker synes at være på spil i *Vi er bohemer*, hvor, som titlen også antyder, taktikken mod boligmarkedets dødvande bliver en identifikation med bohemefiguren. Titlen er taget fra en passage, hvor fortælleren og hans veninde Pil forsøger at se lidt lysere på tingene:

“ Man må slippe de nedslående tanker – prøve at virke frisk og ung. Derefter skal man tage i byen og se, hvad der sker – forhåbentlig blive social og acceptabel nok til, at en ny bolig-situation helt uventet og af sig selv vil lande i vores hænder – selvfølgelig – vi har valgt det selv: Vi er BOHEMER! (63)

Bohemeidentiteten fremlægges her som en Berlantsk overlevelsestaktik – som en måde at imødekomme en desorganiseret tilværelse på – snarere end en klassisk modposition til den organiserede kapitalismes ensretning: Fortælleren approprierer bohemeidentiteten for at finde tryghed og identitet snarere end frihed fra konformiteten.

En sådan tilnærmelse mod bohemeidentiteten finder også resonans i samtids-sociologien, for så vidt man fornemmer, hvordan fortælleren også bruger boheme-figuren som en taktik til at blive "social og acceptabel nok" til, at nogen vil bo sammen med ham (citatet fremstår nærmest som en slags manual til den boligsøgende: Bliv BOHEME, hvis du vil have et sted at bo). Som blandt andre den tyske sociolog Andreas Reckwitz har argumenteret for, er den senmoderne storbys urbane middelklassekultur karakteriseret ved fusionen af en bohemeagtig livsstil og en borgerlig statustrang og erhvervsmæssig know-how, hvilket har været med til at føre modkulturelle koder over i den mainstream produktions- og perceptionsfære (Reckwitz 2012, 263-67). Derfor kan fortællerens nærmest performative hidkaldelse af bohemeidentiteten læses som et forsøg på en modkulturel selvalorisering; som

et forsøg på at veksle sin kulturelle taberstatus til en attraktiv identitet, der kan skabe adgang til boligmarkedet. Eller med andre ord, hvor paradoksalt det end lyder, et forsøg på at imødekomme den senmoderne storbys sociale normer ved at reformulere sin prekære tilværelse som modkultur.

I lyset af romanens øvrige by- og kapitalismekritik er det dog svært ikke at læse fortællerens tilknytning til bohemefiguren som en relation af ond optimisme, der fastholder ham i den prekære boligsituation. For at bilde sig selv ind, at det usikre storbyliv er selvvalgt, kan nok være en taktik til at holde hovedet oven vande, men det indebærer også en resignation overfor, og i værste fald en romantisering af, boligmarkedets prekarisering og den neoliberale idé, at individet selv er ansvarligt for sin sociale situation udenom økonomiske og politiske strukturer. Bohemeidentiteten bliver altså nok et identitetsmæssigt og kulturelt værn mod fortællerens sociale taberstatus, men fremstilles også som et tyndt idealistisk slør lagt over boligmarkedets prekarisering. Denne pointe understreges også af romanens slutning, hvor fortælleren faktisk finder et fast, men ussel klubværelse på et loft i indre by med en række andre prekariserede unge, hvilket er nærliggende at læse som en travesti over en romantisk forestilling om boheme-kunstneren på kvistværelset. *Vi er bohemer* fører hermed en slags ideologikritik mod sig selv. For i lyset af romanens æstetiske pointering af dødvandet og fortællerens eksplicite økonomiske kritik af den nye by er det svært ikke at læse bogens titel ironisk: De unge i *Vi er bohemer* er netop ikke selvvalgte bohemer, men tværtimod den nye bys økonomiske og sociale tabere. Det lader også til at være karakteren Malinowskis erkendelse mod romanens slutning: “Jeg fatter ikke, hvad jeg laver i denne lorteby,” siger han. ‘Hvorfor kom jeg overhovedet hertil?’” (99).

Symbolsk vold og kulturel kapital

Indtil videre har vi set, hvordan den hårde konkurrence på boligmarkedet hos Ringo og Suchanek medfører en økonomisering af det sociale og efterlader de kapitalløse unge i et angstfuldt dødvande med konstant krisehåndtering og kort tidshorizont. Men som vi lige har set, accentuerer Suchanek via bohemefiguren også den kulturelle kapitalens rolle i den senmoderne storby. Og netop kulturel kapital spiller en afgørende rolle for Tues adgang til byen i sidste bind af Korsgaards romantrilogi om Tue, *Man skulle nok have været der*.

I de foregående romaner har vi fulgt Tues opvækst på landet i en opløst familie. Vi har læst, hvordan han er opfostret på rullepølse, russisk salat og maskinsmøger, og ikke mindst hvordan faren efter gårdens konkurs er blevet voldelig, og moren deprimeret. I sidste bind er Tue derfor flygtet til hovedstaden for at blive forfatter. Det går bare ikke så godt. For ligesom de ovenstående fortællere kan Tue heller ikke finde en permanent bolig, og ligeledes skildres Tues liv uden for boligmarkedet som et dødvande med konstant krisehåndtering og kort tidshorizont. Tues perspektiv adskiller sig dog fra de to forriges. For hvis fortælleren i *Vi er bohemer* beskriver en oplevelse af prekarisering i mødet med den nye by, skildrer Korsgaard et allerede prekariseret individs møde med hovedstaden: I kraft af Tues barndom hviler den ordinære krise dybt i hans habitus, og han har derfor over

lang tid udviklet forfinede, men moralsk tvivlsomme taktikker til at imødekomme det prekære livs vanskeligheder og temporalitet, hvilket blandt andet indebærer en radikal, men trist akklimatiseringsevne: "Jeg kan føle mig hjemme alle steder. Det er ikke en evne. Det er en sorg" (Korsgaard, 46).

Disse taktikker fra hans prekære barndom bringes i spil i mødet med Københavns boligmarked. Tue hustler og lyver, så vandet driver – og det er interessant at iagttage, at livet uden for boligmarkedet for Tue, ligesom hos Suchanek, fordrer en form for identitetspluralisme. I mødet med den nye by må han skjule sit prekære ophav og konstant opfinde sig selv på byens forskellige arenaer. Tue taler alle udlejere efter munden og opgiver falske identiteter for at slippe for bøder. Han spiller rig overfor potentielle kærestes, løber fra hotelregninger og lyver sig til gratis drinks.

Man skulle nok have været der er dog ikke udelukkende en fortælling om boligmarkedets utilgængelighed. Det er også en fortælling om, hvordan Københavns boligmarked begrænser den prekære Tues muligheder for social mobilitet, hvilket også binder an til den økonomiske klassekritik og meritokratiskepsis, vi så formuleret hos Suchanek. Hos Korsgaard er det dog den kulturelle kapitalens rolle, der er i fokus.

Det er siden Bourdieu velbeskrevet, hvordan moderne klasseforhold oprettholdes og tydeliggøres gennem en ulige distribuering af kulturel kapital, hvorfor prekariserede individers manglende kompetencer i omgangen med den herskende klasses smag og tilhørende habitus danner baggrund for symbolsk vold og dermed en forvanskning af social mobilitet (Savage 2016; Bourdieu). Det mærker Tue på egen krop. For på sin jagt efter en bolig i den gentrificerede by får Tue nemlig kontakt til den københavnske kulturelle overklasse ved at tiltuske sig en plads på sofaen hos sin kollega Victoria, der bor i en kæmpe lejlighed på Østerbro med sin mor, stjernearkitekten Merete. Hvor han i andre situationer har kunnet forme sig efter omstændighederne, falder han i en række scener totalt igennem, når han forsøger at efterabe Merete og Victorias livsstil, som eksemplarisk repræsenterer ovennævnte brobygning mellem bohemesensibilitet og borgerliv med alt, hvad der hører til af vinterbadning, franske bistroer, *Børsen* og let konversation. I kraft af Tues manglende fornemmelse for den urbane middelklasses kulturelle habitus (og hans hang til at føle sig lidt for hjemme hos dem) bliver hans identitetstaktikker uvirksomme, ja, hos Merete og Viktoria kan han ikke skjule sit prekære ophav – selvom han selv faktisk tror, det lykkes meget godt. I følgende scene, hvor de er til juleaften hos Meretes eksmand, finansmanden Flemse, og hans nye kone Elsebeth, går det dog op for ham, at han er afsløret:

“Men hvem er ham Tony egentlig?” Spørger Flemse

[...]

‘Tue,’ siger Victoria

‘Han kommer fra Jylland,’ siger Victoria.

‘Åh, gud,’ siger Elsebeth.

‘Sådan noget rigtig white trash,’ tilføjer Merete. ‘Det er helt frygteligt’

[...]

‘Åh gud!’ siger Elsebeth igen. ‘Hvor er det sørgeligt. Stakkels fyr. Han må være så skadet.’
‘Ja,’ siger Victoria.

[...]

‘Det var nu heller ikke meningen, at han skulle blive så længe,’ siger Merete, og hun får det til at lyde, som om det er hende, der har et akut problem og ikke mig.

[...]

Så skifter de emne. Parkeringspladserne i indre København er steget i pris. Det er også umuligt at finde nogen. Løsrevne sætninger falder ud derinde fra: Min far har altid sagt, Flemming, du går ALDRIG galt i byen med fast ejendom. Jeg bliver stående helt stille, nipper lidt til vodkaen i flasken, mens jeg prøver at finde på noget, jeg kan sige, når jeg kommer tilbage til stuen (178-79).

Udover at ovenstående scene er kulminationen på romanens opstilling mellem den øvre middelklasse og prekariatets habitus, er det interessant at observere, hvordan Korsgaard også opridser en dansk sociogeografi. Som både Mike Savage og Reckwitz har pointeret, har det urbane renæssance og gentrificeringens værdiakкумуляtion gjort geografi til en tydelig klassemarkør i både kulturel og økonomisk forstand (Reckwitz 2017, 317). Det senmoderne samfund udmærker sig ved en centrum-periferi-udvikling, hvor det gode liv dikteres af den urbane middelklassens værdier i storbyerne, mens provinsens steder og livsstil devalueres, hvad klasseforsker Lars Olsen også har pointeret i en dansk kontekst (Olsen, Caspersen et al., 110). Det synes også at være Korsgaards analyse i ovenstående scene, hvor selve det faktum, at Tue kommer fra Jylland, bliver grundlag for ynke og afsmag.

Men i lyset af denne artikels københavnerfokus understreger scenen også skellet mellem det prekære liv på boligmarkedet og livet blandt de boligejende og endda boligbyggende. Merete er som sagt stjernearkitekt og tegner bygninger i glas og stål, og finansmanden Flemse ved, at man “ALDRIG” går galt i byen ved at investere i fast ejendom. Korsgaard udstiller altså ikke kun de kulturelle distinktioner mellem samtidens mest kontrastfyldte og omdiskuterede klasser, men også mellem taberne og vinderne i Københavns gentrificering: Victorias familie inkarnerer ikke blot det nye københavnske hovedsubjekts kulturelle habitus, men også de økonomiske og æstetiske hovedkræfter bag byens udvikling, nemlig developernes investeringsiver og arkitekternes glasfacader. Og heriblandt diskuterer man ikke manglen på billige boliger, men tværtimod byens manglende parkeringspladser, hvad der står i skærende kontrast til Tues boligangel: Som om det var dem, der havde et “akut problem”, som Tue også insinuerer.

Efter denne scene ender Tue igen mere eller mindre på gaden, hvor han fra en trappesten med en flaske billig whisky i hånden bliver tilskuer til de andres liv:

“ Heldigvis er det fredag. For om fredagen er det normalt at sidde på en trappesten på Gothersgarde og drikke sig fuld. Det begyndte jeg med klokken tretten. Det føltes både som en sejr og et nederlag. Overalt kommer folk gående, nogle i høje hæle, andre skrålene og med flasker i hånden. De vandrer forbi mig på vej ned mod natklubberne (245).

I et forsøg på at passe ind foregiver Tue at tale i telefon med nogle venner, og efterfølgende forsøger han at komme i kontakt med andre unge i køerne til natklubberne. Men det lykkes ikke, og til sidst bliver han, nærmest allegorisk for romanens gentrificeringskritik, buhet ud af hele publikummet på en natklub i indre by. Herefter resignerer Tue og flytter hjem til sin mor i Jylland. Springet fra Skive til København var alligevel for langt.

Man skulle nok have været der fremstår derfor ved første øjekast som et lysende eksempel på, hvordan litteraturen for det første tilbyder en form for (selv)repræsentation af samtidens prekære klasser, og for det andet hvordan litteraturens perspektiv potentielt kan tilbyde sin læser både *qualia* (dvs. give et bud på, hvordan 'det føles' at leve prekært og blive udsat for symbolsk vold) (Ameel, 46) og ikke mindst en grad af identifikation med dem, der lever "Bare til den første" (Korsgaard, 194). Men som titlen også antyder, syntes Korsgaard måske selv at tvivle på litteraturens repræsentative potentiale. For måske er det ikke nok at læse om den prekære Tue i lampens skær i øreklapstolen; måske skal man have været i Tues sko for rigtig at forstå det prekære liv? *Man skulle nok have været der* slutter i hvert fald med en sociologisk spidsfindig og repræsentationskritisk pointe.

Mens Tue er i Hobro, skriver han nemlig en roman om sin prekære opvækst. Den bliver antaget, og ved tilbagekomsten åbner København sig pludselig for Tue. Forlaget skaffer ubesværet en lejlighed til ham, for uden fast bopæl "kan du jo ikke skrive!" (260). Tue formår med andre ord at veksle sin historie om prekære erfaringer og et liv med mangel på stort set alle kapitalformer til netop kulturel kapital, en roman, som han kan investere ved sin ankomst til København og igen veksle til både lejlighed, netværk – og ikke mindst et navn. For i romanens sidste scene, hvor Tue bliver passet op af et par mistænksomme betjente, lyver han af gammel vane og siger, han hedder "Thomas".

Identitetssammenfaldet mellem forfatteren Thomas og karakteren Tue tilføjer umiskendeligt et biografisk performativt element til romantrilogien og antyder, i lyset af værkets øvrige skildring af Tues prekære identitetsstrategier, at "Thomas" måske blot er den seneste og mest succesfulde af de identiteter, en ung mand fra provinsen har måttet iværksætte for at slippe væk fra sin prekære baggrund. *Man skulle nok have været der* lader sig hermed læse som en sociologisk selvanalyse om geografisk og social mobilitet, og om, hvordan en prekær baggrund i romanform markedsført til den kulturelle middelklasse kan veksles til en adgangsbillet til boligmarkedet. Denne dobbelthed relativiserer umiskendeligt romanens repræsentative potentiale i Korsgaards roman: Har vi at gøre med et vindue til den prekære erfaring eller blot et spejl for middelklasselæserens forestillinger om udsatte liv?

Udgang

Jeg begyndte artiklen med den påstand, at Suchanek, Ringo og Korsgaards romaner kan bruges til at belyse urbane spørgsmål om retten til byen og give indsigt i tidens urbane tilstande. Og romanerne synes da også ret utvetydigt at bekræfte samtidens makrosociologiske og økonomiske kritik af hovedstadens udvikling og gentrificering, som man f.eks. ser hos ovennævnte Schultz Jørgensen og Olsen: København

skildres som en lukket middelklasseklub. Romanerne gør dog mere end at bekræfte eksisterende kritikker.

Gennem deres formsprog og subjektive, levede perspektiv giver de nemlig indblik i, og stemme til, hvordan boligkrisen kan opleves prekariserende fra et hverdagsperspektiv. Det er bemærkelsesværdigt, i hvor høj grad romanerne beretter om de samme typer episoder på boligmarkedet, såsom pludselige huslejestigninger, urimelige krav fra udlejere og behovet for netværk, ligesom fortællernes høje frekvens af flytninger afføder dødvandslignende erfaringer, som forsøges imødegået med forskellige (identitets)taktikker. Selvom disse taktikker både fremstår kyniske, selvbedragende, moralsk tvivlsomme og måske endda “onde” i Berlants forstand – og selvom man selvfølgelig skal være påpasselig med at udlede generelle påstande på baggrund af kunstneriske medieringer af urbane erfaringer – synliggør og repræsenterer romanerne alligevel for mig at se vigtige sociale perspektiver på København.

På trods af Korsgaards latente skepsis over for litteraturens repræsentative evne vil jeg derfor slutte af med at påstå, at alle tre romaner står som gode eksempler på endnu en af skønlitteraturens samfundsmæssige funktioner: De fungerer som modfortællinger. Gennem skildringerne af det nye Københavns skyggeside dementerer romanerne tidens herskende fortællinger om Københavns “genrejsning” som en utvetydig urban triumf og relativiserer hermed den jubelstemning, man fornemmer på rådhuset og i medierne, når København gang på gang scorer højt på såkaldte *liveability*-indekser eller bliver kåret til verdens bedste by af internationale magasiner. For selvom hovedstaden set fra oven måske ligner verdens bedste, illustrerer skønlitteraturens menneskelige perspektiv på boligkrisen og gentrificeringen, hvilke sociale og levede konsekvenser byens udvikling har haft for nytillkomne og kapitalsvage unge. Herfra virker København ikke som en by, der er synderligt *liveable*. Ja, faktisk snarere som det modsatte.

Litteratur

Ameel, Lieven (2021): “Rising Towers, Rising Tides: Competing Visions of the Helsinki Waterfront in Planning and Fiction”, i Markku Salmela, Lieven Ameel, Jason Finch (red.): *Literatures of Urban Possibilities*. Palgrave Macmillan, <https://doi.org/10.1007/978-3-030-70909-9>.

Berlant, Lauren (2011): *Cruel Optimism*, Durham and London: Duke University Press.

Bisgaard, Holger (2010): *Københavns Genrejsning*, København: Bogværket.

Bourdieu, Pierre (2010): *Distinction*, London: Routledge.

de Certeau, Michel (1984): *The Practice of Everyday Life*, Berkeley and Los Angeles: University of California Press.

Dorling, Danny (2015): *All That is Solid. How the Great Housing Disaster Defines Our Times, and What We Can Do About It*, London: Penguin Random House UK.

Gurr, Jens Martin (2021): *Charting Literary Urban Studies*, New York: Routledge.

Haarder, Jon Helt, Peter Simonsen et al. (2018): “Hvem kan tale for prekariatet – og hvorfor? In the Ghetto med Kristian Bang Foss, Morten Pape, Yahya Hassan, Karina Pedersen og prinsesserne fra blokken”, i *Edda*, 3.105, s. 185-202, DOI 10.18261/issn.1500-1989-2018-03-02.

Jørgensen, Peter Schultz (2019): “Byen uden skygger”, i Kristoffer Lindhardt Weiss (red.): *Kritisk by*, København: Arkitektens Forlag.

- Korsgaard, Thomas (2021): *Man skulle nok have været der*, København: Lindhardt og Ringhof.
- Københavns Kommune (2018): "Analyse af tilgængeligheden på boligmarkedet i København".
- Københavns Kommune (2021): "Status på København 2021".
- Listerborn, Carina (2021): "The New Housing Precariat: Experiences of Precarious Housing in Malmö, Sweden", i *Housing Studies*, <https://doi.org/10.1080/02673037.2021.1935775>.
- Lund, Nicklas Freisleben (2016): "De fremtidsløse tager ordet: Klasse, prekariat og velfærdskritik i dansk samtidsprosa", i *Passage* 76, s. 27-39.
- Obbekær, Troels (2020): "Mellem blod, lort, kollegaer og ledelse", i *Passage* 84, s. 93-104.
- Olsen, Lars; Caspersen, Sune; Andersen, Jørgen Goul; Andersen, Lars; Ploug, Niels (2021): *Rige børn leger bedst*, København: Gyldendal.
- Reckwitz, Andreas (2020): *Kreativitetens opfindelse*, København: Hans Reitzels forlag.
- Reckwitz, Andreas (2017): *Singulariteternes Samfund*, København: Hans Reitzels forlag.
- Ringo, Laura (2019): *Papirbryllyp*, København: Gyldendal.
- Salmela, Markku; Ameel, Lieven; Finch, Jason (2021): "The Possible in Literature and Urban Life: Clearing the Field", i Markku Salmela, Lieven Ameel, Jason Finch (red.): *Literatures of Urban Possibilities*, Palgrave Macmillan: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-70909-9>.
- Savage, Mike (2021): *The Return of Inequality*, Cambridge: Harvard University Press.
- Savage, Mike (2015): *Social Class in the 21st Century*, London: Penguin Books.
- Simonsen, Peter (2017): "Prekarisering og prekært arbejdsliv i Helle Helles roman, *Ned til hundene* (2008)", i *Tidsskrift for arbejdsliv*, 1.19, s. 63-77.
- Suchanek, Jonas (2016): *Vi er bohemer*, København: Gyldendal.